

Notat

Emne **Innspill til Folkehelsemeldingen**
Til Helse- og Omsorgsdepartementet

Dato 01.10.2018

Innspill til Folkehelsemeldingen 2019

Takk for et innholdsrikt og engasjerende innspillsmøte for Folkehelsemeldingen 2019 i Oslo 3.09.2018. For oss i Forskningsrådet er det inspirerende å møte de mange ulike aktører som er opptatt av å gjøre folkehelse i Norge enda bedre. Vi er kjent med at Helse- og omsorgsdepartementet bidrar med betydelige midler til forskning for bedre folkehelse, både gjennom Forskningsrådet og via andre institusjoner. Vi vil i dette innspillet understreke betydningen av forskningsbasert folkehelsearbeid.

Vårt samfunn er i rask endring. Den teknologiske utviklingen, med blant annet maskinlæring og kunstig intelligens, økende sosial ulikhet, sosiale medier, endret demografi, globalisering og migrasjon er faktorer som i vesentlig grad kan få innvirkning på folkehelsen i årene som kommer.

Sykdommer som tidligere har vært enkle å behandle står i fare for å bli livstruende. En av de største truslene for folkehelsen på sikt er utvikling av antibiotikaresistente mikrober. Det kan også true moderne behandling av en rekke sykdommer, som kreft og hjerte- karsykdommer. Det er et stort behov for å fremskaffe kunnskap om naturlige og menneskeskaptede faktorer som hindrer eller fremmer resistensutvikling, og for utvikling av nye strategier for å forhindre sykdom. Det er behov for forskning på- og utvikling av vaksiner og alternativer til antibiotika for å begrense anvendelsen av antibiotika globalt.

Særlige utfordringer for folkehelsen:

- **Svekket psykisk helse, særlig blant barn og unge**
- **Rusmiddelbruk og avhengighet. Særlig alkoholbruk er en økende trussel for folkehelsen**
- **Konsekvenser av manglende fysisk aktivitet, stillesitting og dårlig kosthold**
- **Nevrodegenerative sykdommer (aldrende befolkning) og multimorbiditet**
- **Ikke-smittsomme folkesykdommer (ref. NCD-strategien; Hjerte- og karsykdommer, diabetes, kroniske lungesykdommer og kreft)**
- **Infeksjoner med antibiotikaresistente mikrober**
- **Helseeffekter av miljøfaktorer og klimaendringer**

Det er viktig å utvikle gode helsefremmende tiltak for å demme opp for, og forebygge, helsekonsekvenser av samfunnsutfordringene. Både kunnskapsgrunnlaget for folkehelsearbeidet og bruk av følgeevalueringer av tiltak er i dag for dårlig. Det er behov for god kunnskap om årsaker til uhelse, helse, livskvalitet og sosial ulikhet. Data om helse, sykdom, død, risikofaktorer, forebyggende- og helsefremmende forhold og forekomst og fordeling av livskvalitet må genereres og utnyttes for å få kunnskap som grunnlag for å utvikle gode og målrettede tiltak. Det er avgjørende for å oppnå ønskede effekter av tiltak at de piloteres på et godt kunnskapsgrunnlag og deretter følges med forskning før de implementeres generelt i samfunnet.

Det kanaliseres for lite penger til forskning og innovasjon på kommunenes ansvarsområder, dvs. til det brede forebyggende folkehelsearbeidet; skoler, barnehager, idrett, primærhelse- og omsorgstjeneste. Det er behov for større tverrfaglighet og virkemidler som stimulerer til en bredere tilnærming, der også næringslivet er en viktig partner for å utløse innovasjon i folkehelsearbeidet. Det er videre viktig å utvikle forskningsbaserte tiltak rettet inn mot spesielt sårbare grupper, som f.eks. innvandrere og mennesker i livskriser.

Det er behov for mer forskning om årsaksmekanismene bak sosial ulikhet i helse, utdanning og velferd og for utvikling av effektive tiltak for å redusere ulikheter. Norge er blant landene med minst sosiale forskjeller, men forskjellene øker og det er behov for mer forskning for å bidra til et bedre kunnskapsgrunnlag for politikktutforming både på kommunalt og nasjonalt nivå. Det bør også vurderes om det er behov for et bedre datagrunnlag for forskning om sosial ulikhet, og det vil da være svært viktig å bygge videre på de mange gode helsedata og biobanker som finnes.

Prioriterte områder for kunnskapsgenerering i perioden bør være:

- **Forbedret datagrunnlag, styrking av analytisk kapasitet og sikret deling av data og resultater.** Norge har svært verdifulle kilder til data for utnyttelse i et folkehelseperspektiv. Det må satses på vedlikehold, oppfølging og påbygning av registre og befolkningsundersøkelser. Nye undersøkelser må igangsettes der man mangler data. Biobanker må digitaliseres for økt anvendelse av verdifulle innsamlede prøver og det må i større grad bli mulig å koble sosioøkonomiske data med helsedata. Ikke minst må arbeidet med å tilgjengeliggjøre data til forskningsformål prioriteres. Det blir særlig viktig å følge opp Direktoratet for e-helse sitt arbeid med Helsedataprogrammet og Helseanalyseplattformen.
- **Styrket metodeutvikling.** Den teknologiske utviklingen, særlig analyser av post-translasjonell genmodifisering (epigenetikk) kan gi store muligheter for kunnskapsgenerering av vesentlig betydning for forebygging og folkehelse
- **Persontilpasset forebygging.** Forskning for å utnytte genetisk kunnskap i kombinasjon med livsstilskunnskap og generelle helseregisterdata vil gi nye muligheter. Man vil kunne avdekke predisposisjon for sykdom for en mer treffsikker forebygging.
- **Forskning på antibiotikaresistens** i et en-helse perspektiv, og på alternativer til antibiotika.
- **Styrking og utvikling av forskning og innovasjon i, for og med kommunene.**

- **Styrking og utvikling av forskningsbasert innovasjon** og tilrettelegging for næringsutvikling for folkehelsen.
- **Utvikling og styrking av brukermedvirkning**, personvern, kommunikasjon og formidling.
- **Forskning på sosial ulikhet i helse, utdanning og velferd.**
- **Stimulering av Nordisk samarbeid og internasjonalisering**

Det er svært viktig at de store samfunnsutfordringene for helse møtes med forskningsbasert kunnskap. Økt forskningsinnsats er avgjørende for å få dette til. En nasjonal og internasjonal konkurransearena for folkehelseforskning må styrkes for å ruste samfunnet i møtet med fremtidens utfordringer. Tverrfaglig og tverrsektoriell tilnærming til kunnskapsutvikling er essensiell.